

https://www.go-to-the-future.eu/Modules/fiches/images/logo-pdf.jpg

Image not found

https://www.go-to-the-future.eu/Modules/fiches/medium/161852pajot_jeune_vieille_+a_roue.jpg

Vielle à roue (Sansonha)

Los instruments de musica gascona

18 - Arts - Musica e dança

E i a instruments de musica gascons, o instruments qui jògan musica gascona ? Los dus mon musicaire....

Coma definir la musica gascona ?

Ua musica « tradicionau » qui reproduish e hè evoluar (sens normau de tradicion) ua practica musicau, qui s'ei cantada, l'ei en occitan de Gasconha et qu'a une foncion sociau ligada essenciaument a la dança.

Nos vam plaçar dins l'encastre de la musica « revisitada e redescobrida » dins las annadas 1970-1980 peus qu'aperam collectaires, qui corrèvan la Gasconha tà encontrar testimònis, musicaires o pas, per contar, explicar, jogar, cantar las musicas qu'entenèvan de la debuta dinc'a la mitat deu sègle XXau. Hòrts d'aqueths testimònis, dab instruments restaurats ou arrehèits d'après esculpturas, fòtos ancianas, descripcions, qu'an reviscolat puish alimentat un repertòri ric. Tà la Gasconha gersèsa, lo Savés e Samatan son remarcables a mei d'un títol : l'espandiment deu rondèu (le rond) e ua acordeonista emblematica : la Léa Saint-Pé de Polastron.

Se tròban instruments de las 3 familhas d'instruments. A còps, son presents dins totas las musicas occidentaus, alavetz serà la faïçon de'n jogar qui los harà instruments gascons, a còps, son « tipicament » gascons.

Las percussions

Instruments coneishuts, com **lo tambor**, gessit de la practica militara, mès adaptat dins lo son jogar : dins las tradicions coneishudas (buèu gras de Basats per exemple) lo tambor se hè tà "pegar" au ritme de la melodia (pas solament la pulsacion).

Recuperacions e transformacions d'objèctes usuaus : **sonalhas**, coscolhas fretadas l'ua contra l'auta, **esclòps** trucats l'un contra l'auta, còstas de buèu o lamellas de bòi entertrucadas (**las truncanetas**), tambor de friccion hèit avec un pòt de confit (**lo brau o brama-topin**)...

Ua auta percussion (de còrdas tustadas) serà vista mei luenh dins lo son coble de jòc.

Los instruments de còrdas

Se tròban instruments jogats dins mantuas regions e dins mantuas esteticas musicaus. Ací tanben, l'estíle de jòc los harà instruments "gascons".

Lo vriulon

crompat a còlportaires qui los hasèvan seguir de las Vosges, en Gasconha, lo vriulon avèva un estíle de jòc adaptat a la dança : dobla-còrdas, bordons, atacas francas deus prumèrs temps de las melodias de dança... Arribava que fabricaires d'ací, lhèu musicaires, fabricavan un o mantuns vriulons, mei "archaïcs". Trobèm vriulons fabricats dab un esclòp per caisha de retrenida, lhèu mei recentament dab bidons d'òli de metau.

La sansonha

ua arròda, entrainada per ua manivèla virada dab la man drèta, freta sus las còrdas. Un clavèr a la man esquèrra permet de hèr las nòtas melodicas, ua còrda assegura lo ritme e d'autas còrdas los bordons. Ací tanben, soent crompadas a còlportaires qui las hasèvan seguir d'Auvèrnhe, se hasèvan instruments gascons a l'estíle de jòc adaptat a la dança (accentuacions adaptadas).

Los instruments de vent

Ací tanben, mantuns instruments de vent dins la musica gascona. Instruments especifics "indigènes" o instruments sia universaus, sia mei coneishuts e "adoptats" peus musicaires (pensi a las clarinetas, cornets de pistons per exemple qui auràn fòrça jogat las danças gasconas enter las duas guèrras).

Las flabutas

Flabutas traversèras sens "bèc o shiulet" fabricat, lo formam dab la sua boca suu bòrd deu trauc com dins **lo pifre**. Canèth de canavèra o de sahic horat au fèr rotge o fabricat dins bòi de frutèr, lhèu d'ebèn dab utís especifics. Los pifres d'ebèn pòden èsser pifres militars dab baga en argent e ua clau. Soent, taus passa-carrèras, lo pifre qu'ei apariat au tambor. Dins lo Basadés, aqueth ensemble s'apèra ua ripataulèra dab ua tamborra en mei.

Un tablèu coneishut deu pintre Edouard Manet en 1866 presenta un joen pifraire militar.

Se tròban flabutas "de bèc" dab un nombre de traucs variable. Ua de las mei "emblematicas" qu'ei **la flabuta**. Dus traucs suu dessús, un peu dit poç peu devath, se jòga dab ua man sonque. Soent fabricada de boish (bòi europenc regde dense). Lo musicaire podèva jogar duas flabutas au medish temps (ua a cada man), mès la mei grana partida deu temps, jogava deu **tamborin** au medish temps. Caisha de retrenida dab 6 còrdas o mei suu dessús. Son tustadas en medish temps mercés au **pimbó** en produsir au còp un acòrd de contunh tipe bordon e ua estridulacion ritmica. Aqueth parelh exista deus dus costats deus Pirenèus : au Bascoat : xirula eta ttun-ttun, en Aragon : Chiflo e salterio o chicotén, en Provença, mès tanben en Anglatèrra.

Los hautbòis

Diferents **hautbòis** se tròban. Qu'ei un canèth melodic horat, dab un paballhon au cap entà "projetar" lo son produsit per ua caramèla dobla hèita de duas lenguetas finas de canavèra estacadas l'ua sus l'auta.

En Gasconha, que'n trobam principalament dus : en Coserans (Arièja), **l'aboés** ; en Bigòrra, se tròba lo **clarin**, mei petit.

las còrnamusas

La familha de las còrnamusas qu'ei regde presenta suu territòri occitan. Tà parlar de còrnamura, cau ua resèrva d'aire, au mensh un bordon e qui produsishe un son de contunh. Dab 7 còrnamusas diferentas, l'Occitania ei la region d'Euròpa la mei rica en mestior de varietat de còrnamusas. Pòrtan noms occitans (**la bodega o la craba, la cabreta, la chabreta**... qui hèn referéncia a la craba de qui la pèth constituava la resèrva d'aire).

Peu parçan gascon, i a tres còrnamusas : **lo Bot** en Val d'Aran, **la samponha** (còrnamura polifonica deus Pirenèus) e **la Boha** (còrnamura de las Lanos de Gasconha, aperada atau empr'amor qu'èra lo son airiau « istoric » de jòc). Lo sac qu'ei hèit de cuer, istoricament de craba o d'anhèt, uei, a còps, de materiaus sintetics. Lo pòrtavent (lo bohet) e la pèça de jòc (lo pihet) son fabricats majoritariament de boish. Las espiulas qui hèn lo son èran de canavèra, uei son de materiaus plastics e de fibra de carbòni. Lo lor principi (espiula simpla) e lo hèit que lo canèth melodic autanplan com lo canèth d'acompanhament (mei qu'un bordon pr'amor se pòt hèr duas nòtas) sian dins la medisha pèça de jòc, plaçan la boha com ua còrnamura a despart dins las còrnamusas francésas, la hèn semblar a còrnamusas eslovacas. Las suas diferentas denominacions hèn referéncia au bohar (boha, boha au sac), au sac (bohica), a la craba (chabreta)... Instrument « tradicionau » de qui lo darrèr jogaire s'èra mòrt en 1957 (Jeanty Benquet), aqueth instrument coneish actualament ua vivacitat e ua actualitat musicala densa : grops, solistes, ensenhament en Conservatòri... factura instrumentau innovanta... La boha ei un instrument primordiau per la dança.

L'acordeon

instrument de qui lo brevet d'invencion estoc depausat lo 11 de mai de 1829 a 17o30 devath lo nom de l'invencion, "accordion", peu Cyrill Demian, hasedor de piano et orgas a Vièna en Austria. Regde viste, aqueth instrument de salon se populariza e apareish dins totas las musicas popularas d'Euròpa. Calerà distingir, ací tanben, estíles de jòc que poirem qualificar de "regionau".

Espiam **l'acordeon diatonic (lo zinzon, lo diableton** en Lengadòc). Lamellas metalicas (lenguetas) de diferentas longors hèn las nòtas quan los dits daubrishen las sopapas dab l'ajuda de tòcas e que l'aire hèr vibrar aquèras lenguetas.

La melodia (e acòrds) son produsits per la man dreita quan la man esquèrra assegura un acompanhament ritmic e armonic mercés a las baishas (medish principi de lenguetas, mès mei grèvas). Ua especificitat de l'acordeon diatonic ei qu'ei dit "bi sonòr" : dab la medisha tòca, se produsish pas la medisha nòta segon que se daubrish o se barra lo bohet. Aceth, de carton e cuer caperat de teishut, assegura la produccion d'aire. Bretèlas permèten de portar e ténguer l'instrument.

Instrument "modèrne", fabricat industrialament, qu'a rapidament costejat puish remplaçat los instruments presentats precedentament. De la debuta deu sègle XXau dinca las annadas 1960 peu son cosin mei bèth l'acordeon cromatic, l'acordeon estoc lo rei deus bals. Crompat per correspondéncia sus catalògues com "Manufrance" o "Le Chasseur Français", arribavan de Tula en Corrèsa, d'Italia o d'Alemanha, cada vilatge avèva lo son o los sons acordeonistas. A còps los mainatges (lhèu los adultes) utilizavan ua version "mei simpla" a boca : **l'armonica (lo virabèl)**.

[Lo talhèr de luteria deu Conservatòri occitan](#)

[Son d'Aqui](#)

Frise cronologica

Frise

Image not found

https://www.go-to-the-future.eu/Fichiers/frises/11145518a_instrumentsmusique_oc.png

Lexic

Tambor
Sonalhas
Esclòps
Trucanetas
Brau, Brama-topin
Vriulon
Sansonha
Pifre
Flabuta
Tamborin
Pimbó
Hautbòis
Aboés
Clarin
Bodega, Craba
Cabreta
Chabreta
Bot
Samponha
Boha
Acordeon diatonic
Zinzon
Diableton
Armonicà
Virabèl

Questions

1. E i a instruments de musica tipicament gascons o instruments tà jogar musica gascona ?
2. Quinas familhas d'instruments son presentas dins la musica gascona ?
3. Quina èra ua foncion importanta de la musica gascona ?

Activitats

Image not found

<https://www.go-to-the-future.eu/Fichiers/vignettes/161843jeu-en-occitan.png>

Image not found

<https://www.go-to-the-future.eu/Modules/fiches/images/footer-pdf.png>

